

»BROLLOP«, UR UTSTÄLLNINGEN THE SEARCH FOR ALI BOULALA. FOTO: LISA SELIN.

FOTOGRAFI SOM DOKUMENT OCH UPPLEVELSE

En utvärdering av Ett nationellt nätverk
för fotografi med dokumentär inriktning

**»Det finns något
paradoxalt i fotografin
som inte upphör att
tilltala mig:
en anspråkslöshet
och en magisk dimension,
verklighetsåtergivning
men också konst,
gripbarhet och
flyktighet.«**

FOLKE ISAKSSON

KIRUNA, 2004. FOTO: LARS TUNBJÖRK

Innehåll

- 4 INLEDNING
- 5 NÄTVERKETS BAKGRUND OCH FRAMVÄXT
- 7 ANDRA INITIATIV FÖR ATT BREDDA INTRESSET FÖR DEN DOKUMENTÄRA FOTOGRAFIN
- 8 NÄTVERKETS INTERNA ARBETE
- 10 NÄTVERKETS EXTERNA ARBETE / SEMINARIER
- 16 NÄTVERKETS INTERNATIONELLA ARBETE
- 17 FOTOGRAFERS SYN PÅ NÄTVERKET OCH MÖJLIGHETER ATT STÄLLA UT FOTOGRAFI
- 17 FRAMTIDEN
- 18 SAMMANFATTNING
- 19 LITTERATURLISTA
- 20 INSTITUTIONER INOM NÄTVERKET

ARKHANGELSK, RYSSLAND, 2005. FOTO: JENS OLOF LASTHEIN

Inledning

DEN FOTOGRAFISKA BILDEN har en unik förmåga att tydliggöra människors liv och arbete, att levandegöra mänskliga umbäranden och glädjeämnen.

Fotografin har länge varit ett av de bärande elementen i de kulturhistoriska museernas samlingar och utställningar. Men dess status har varit omdiskuterad. Den har ofta setts som ett hjälpmedel att ta till när texten eller föremålen inte kan säga allt. Den fotografi som berättar om, och som analyserar verkligheten har alltför ofta fått bära en underordnad roll som äkthetsbevis eller som illustration till en text.

De anställda fotograferna har sällan haft tid att göra mer djupgående skildringar av samtiden. Antalet fotograftjänster vid de svenska museerna har dessutom under en följd av år minskat.

Frilansfotografer visar ibland sina bilder på museer men någon samordning så att utställningarna lever vidare och får visas på fler platser är ej vanligt. Samtidigt är intresset för fotografi och fotografiska utställningar ökande.

Det är ett slags kulturell kapitalförstörelse när utställningar, där år av arbete lagts ner, bara visas på en plats. Många ambitiösa fotografiska projekt blir aldrig till på grund av brist på finansiering, intresse eller ens kännedom från museers och konsthallars sida.

Det finns få tjänstemän på högre poster inom museisfären som har ett genuint intresse och en kunskap om värdet av den berättande fotografiska bilden.

Fotografi har inom museivärlden ofta varit liktydigt med registrering av föremål, byggnader, fornlämningar med mera. Den fotografi som berättar om människors villkor och som berör och skapar opinion, har haft svårt att hävda sig.

Det finns lysande undantag men påfallande är att det i dessa institutioners agerande har funnits ett starkt inslag av enskilda tjänstemäns intresse och engagemang.

Det är av största vikt att alla krafter som intresserar sig för den dokumentära fotografin samarbetar och samordnar sina resurser.

Malmö i december 2007

Tommy Arvidson

Nätverkets bakgrund och framväxt

NÄR ARBETETS MUSEUM gjorde sin utställning *Arbetets värld* år 1991 fick fotografiet spela huvudrollen som berättare.

»För den fortgående humanistiska undersökningen av samhällets beskaffenhet och människans villkor är den dokumentära fotografin en bestående och omistlig kunskapsväg«, skriver Per-Uno Ågren i utställningens katalog.

Det har länge funnits ett uttalat behov på de svenska museerna av att mötas och diskutera fotografi som ett instrument för att beskriva verkligheten.

Hur för man ut den realistiskt verklighetsbeskrivande fotografin? Hur inspirerar man fotograferna till att arbeta med den typen av fotografi? Kan man samarbeta om större tematiska utställningar? Kan man ta in större internationella fotografiska utställningar och turnélägga dem? Kort sagt, hur stärker man och hur ökar man intresset för den fotografi som arbetar i en dokumentär tradition?

KULTURRÅDET BEVILJADE 2002 Arbetets museum ett bidrag till en förstudie rörande det dokumentärfotografiska området. Arbetets museum har den dokumentära fotografin som ett profilmråde. Genom sitt mångåriga arbete med fotografiska utställningar har man skapat en trogen och intresserad publik. Man såg att det fanns en önskan både från upphovsmännen och från publiken att museets utställningar skulle få leva ett längre liv som turnerande utställningar. Det fanns även ett behov av kunskapsuppbyggnad och kompetensutveckling inom museerna. Behovet av att kunna initiera större fotografiska projekt var stort.

En annan anledning var att samtidskonsten alltmer har börjat använda sig av ett fotografisk dokumentärt uttrycksätt, något som inte alltid har återspeglats i museernas verksamhet. Personal från museet åkte runt i landet och intervjuade ett antal presumtiva nätverksintressenter.

I den förstudie som gjordes konstaterades att *»det finns ett allmänt behov av närmare och inspirerande samverkan i form av ett nationellt nätverk och detta oavsett om det redan idag existerar lokala och regionala nätverk. Snarare är det så att dessa förstärker behovet av en nationell mötesplats för den dokumentära fotografin.«*

Man beslöt att söka pengar för att under tre års tid arbeta nätverksinriktat. Syftet var:

- att stärka, utveckla och förnya förmedlingen av fotografi med dokumentär inriktning
- att verka för kompetensutveckling och kunskapsuppbyggnad inom de medverkande institutionerna

- att verka för kompetensutveckling för externa intressenter
- att göra gemensamma utställningsproduktioner
- att mottaga internationella utställningar

Metoden för arbetet skulle vara arbetsmöten, seminarier, kontaktarbete med utbildnings- och intresseorganisationer samt utställningsproduktioner.

NÄR NÄTVERKET STARTADE sin verksamhet 2004 hade man fått ett bidrag från Stiftelsen framtidens kultur för att driva verksamheten. Detta gav verksamheten en legitimitet, kontinuitet och status. Man fick möjlighet att ha ett samordnande kansli, att bygga en hemsida samt att anordna tre stora seminarier kring fotografi. Det ekonomiska bidraget var också

viktigt för att kunna mötas.

»Det öppnade dörren. Deltagandet i nätverket kostade arbete men inte resor och logi för institutionerna« säger Anders Lindh, chef för Arbetets museum.

Under de tre år som verksamheten har pågått har man träffats ungefär 2–3 gånger per år. Man har utbytt erfarenheter, lärt av varandra och diskuterat möjliga samarrangemang och utbyten av utställningar. Tack vare att alla deltagare representerat sina respektive institutioner har man haft en snabb beslutsgång.

Den utåtriktade verksamheten har bestått av seminarier med olika inriktning samt deltagande i internationella fotoevenemang.

De museer och fotoinstitutioner som har ingått i verksamheten är följande:

- ARBETETS MUSEUM**, Norrköping
- BILDMUSEET**, Umeå
- FOTOMUSEET**, Sundsvall
- FOTOSEKRETARIATET VID NORDISKA MUSEET**, Stockholm
- HASSELBLAD CENTER**, Göteborg
- KULTURHUSET**, Stockholm
- MALMÖ MUSEER**, Malmö
- MODERNA MUSEET**, Stockholm
- NORDISKA MUSEET**, Stockholm
- TEKNISKA MUSEET**, Stockholm
- VÄSTERBOTTENS MUSEUM**, Umeå

Andra initiativ för att bredda intresset för den dokumentära fotografien

FOTOGRAFICENTRUM var en centrumbildning för fotografer. Man gav ut en katalog över utställningar som intresserade kunde hyra. Verksamheten var som intensivast under slutet av sjuttioalet fram till de första åren på åttiotalet. Det fanns då också ett antal lokalavdelningar runt om i Sverige.

Dess efterträdare **CENTRUM FÖR FOTOGRAFI** har nyligen påbörjat ett samarbete med Sveriges konstföreningar för förmedling av fotografi.

ADOMUS (Arbetsgruppen för dokumentärfotografi vid de svenska museerna) var en grupp etnologer, fotografer och intendenterna inom den svenska museivärlden som ville stärka den dokumentära fotografins ställning på museerna. Man producerade en tidning som kom ut med två nummer per år. Där presenterades fotografiska projekt som hade en berättande prägel. Man arrangerade workshops och kurser där text- och bildmänniskor möttes.

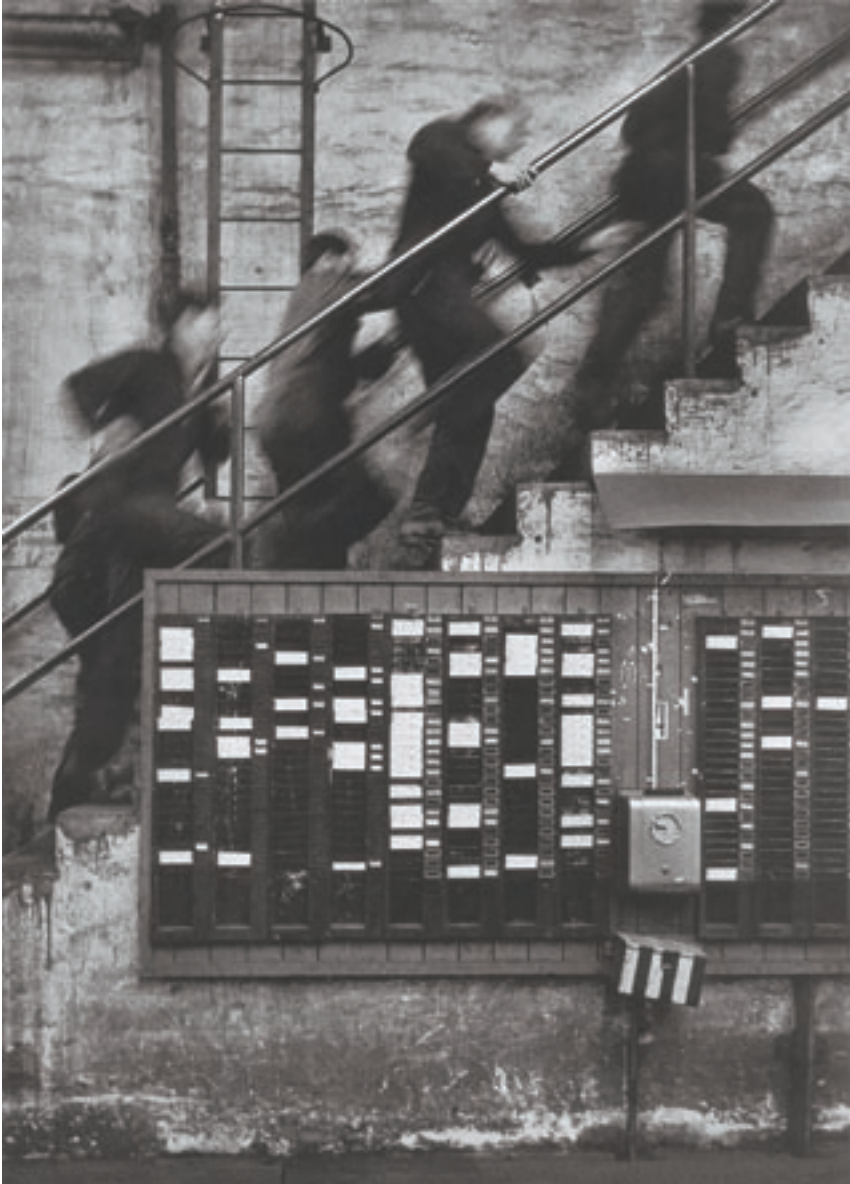
Gruppen gjorde också två utställningar, *Bilden berättar* samt *Ljuva ögonblick – stunder av allvar*. Utställningarnas syfte var att spegla den stora skatt av dokumentär fotografi som finns bevarad på de svenska museerna. Bilder från ett tjugotal kulturhistoriska museer ingick i utställningen, som turnerade runt i landet.

ADOMUS-gruppen var verksam under åren 1982–1996.

EKODOK-90 PROJEKTET genomfördes under början av nittioalet. Ett tjugotal museer deltog i verksamheten som hade Kulturrådet som initiativtagare. AMS bidrog med lönebidrag. Avsikten var att i fotografi och text kommentera och vittna om förhållandet natur och människa i Sverige i början av 1990-talet. 26 fotografer och nio skribenter engagerades i Ekodok-90.

En utställning gick runt landet och en praktfull bok med titeln *I människans hand* publicerades. De förhoppningar som initiativtagarna hade om att projektet skulle leda till en mer omfattande samtidsfotografisk verksamhet vid museerna infriades tyvärr inte. Däremot har projektet uppmärksammats utomlands, bland annat i Frankrike, Danmark och på Island.

SAMDOK, som bildades 1977, består av ett drygt åttiotal kulturhistoriska museer. Man vill tillsammans bedriva en bred och kvalitativ utforskning av vår samtid, för att både nu och i framtiden kunna förmedla fördjupad kunskap om vårt samhälle.

STÄMPELLOCKA. MOTALA VERKSTAD. FOTO: JEAN HERMANSON

Nätverkets interna arbete

NÄTVERKETS CENTRALA VERKSAMHET har bestått av möten. Man har träffats på olika platser runt om i landet. En av institutionerna har varit värd, aktuella frågor har diskuterats, deltagarna har berättat om vad man har för planer för framtiden och bjudit in till samarbeten och utställningsturnéer. Oftast har man besökt någon aktuell utställning.

Många av nätverksdeltagarna påtar det viktiga i att man lärt känna varandra. Man har

fått en uppfattning om vem som kan bistå med råd i olika situationer. Insikten har ökat om vad de olika institutionerna kan bidra med och vilken profil de har. Man har också lärt sig mycket av varandras specialkunskaper. Man kan på goda grunder anta att den informella kontakten har inspirerat och utvecklat nätverksdeltagarnas syn på den dokumentära bilden.

Många av medlemmarna har påtalat vikten av att alla i nätverket tar ett stort ansvar och så har också varit fallet. Att inte alla har kunnat medverka alltid och att de olika institutionerna haft olika resurser har också setts som en självklarhet.

RENT KONKRET HAR TRÄFFARNA lett till ett antal samarbetsprojekt:

Jean Hermanson. Fotograf och filmare är en stor retrospektiv utställning med en av våra största arbetarskildrare. Den producerades gemensamt av Arbetets museum och Malmö Museer. I anslutning till utställningen gav också Malmö Museers förlag ut en bok, *Jean Hermanson fotografier*. Utställningen visades senare på Tekniska museet i Stockholm.

Jag vill att du skall veta är en utställning med Ulla Lembergs bilder. Även denna är en samproduktion mellan Malmö Museer och Arbetets museum. Utställningen visades, förutom på de båda producerande museerna, även på Etnografiska museet i Stockholm och på House of Sweden, svenska ambassaden i Washington.

Sune Jonsson möter Walker Evans visades på Kulturhuset i Stockholm. Detta var ett samarbete mellan Kulturhuset, Hasselblad Center och Västerbottens museum. Efter visningen i Stockholm gick utställningen vidare till Västerbottens museum och Landskrona museum.

Elin Berges *Slöjor* visades först på Galleri Kontrast i Stockholm. Därefter visades den på Västerbottens museum samt på Arbetets museum under 2006.

Möten heter en utställning av KW Gullers-stipendiaten Ann Eriksson. Den producerades av Nordiska museet och gick efter visning där vidare till Västerbottens museum.

Lukas Einseles *One Step Beyond – The Mine Revisited* och Cecilia Parsbergs *A Heart from Jenin* är två exempel på utställningar som kom till Malmö Museer tack vare ett arbetsmöte på Bildmuseet i Umeå.

Vinter/Hem är en uppmärksam utställning av fotografen Lars Tunbjörk. Den producerades av och visades på Moderna Museet. Hasselblad Center lånade ut bilderna ur serien *Hem*. *Vinter* visas på Malmö Museer under våren 2008.

Vitt hav/Svart hav med bilder av fotografen Jens Olov Lasthein visas på både Kulturhuset i Stockholm och Arbetets museum under 2008.

LISTAN KAN GÖRAS mycket längre. Men mer intressant är ändå att tjänstemän som arbetar på museer och konsthallar med så olika inriktning har haft så stort utbyte av varandra.

Under de tre årens arbetsmöten har dock avsevärt fler förslag på samproduktioner och utställningserbjudanden varit uppe till diskussion. Anledningen till att dessa inte har kommit till stånd får sökas i institutionernas inre struktur. En del museer planerar årsvis, andra har sin planering fastlagd flera år i förväg. Ett nätverksarbete som detta kräver lång tid för att finna sin form.

I en förlängning kan man också hoppas på att planerna på gemensamma utställningsprojekt kan förverkligas.

Nätverkets arbete har präglats av att man har haft möjligheter att på sin hemmaarena snabbt har kunnat förankra det som gruppen kommit överens om. Genom att deltagarna tagit med sig erfarenheter och utställningstips från sina lokala nätverk så har kontakter knutits över hela landet.

Nätverkets externa arbete

TRE SEMINARIER har arrangerats, ett per år. Nätverksinstitutionernas företrädare har alla i större eller mindre utsträckning deltagit i förarbetet och under seminarierna. Detta har varit en plats där fotografer, journalister och museiföreträdare har mötts.

Man har samarbetat med Nätverket Brudarna, Fotofestivalen Xposeptember i Stockholm, Högskolan för fotografi i Göteborg samt Bildjournalistikutbildningen i Sundsvall. Från både institutions- och fotografhåll har många positiva kommentarer kommit.

Under seminarierna har man förutom inspirerande föreläsningar även fått rika tillfällen till livliga och givande diskussioner.

Seminarium på Malmö Museer 22–23 november 2005 *Vilken verklighet?*

ÖVER HUNDRA PERSONER DELTOG i det första seminariet som nätverket arrangerade. Seminariet hade Genus som tema. Man samarbetade med det kvinnliga fotografnätverket Brudarna. Ett tiotal föredrag hölls under två dagar.

Karin Becker, professor i journalistik, pratade om pressbildens utveckling:

»Nyhetsbilden ändrar karaktär när fler och fler amatörer med mobilkamera levererar bilder till tidningar. Samtidigt söker sig de professionella fotograferna bakom den sensationella ytan i jakt på ett mer personligt bildspråk.«

Gunilla Jarlbro, docent i journalistik och masskommunikation, redogjorde för sin forskning kring hur män respektive kvinnor förekommer i pressen, och sade bland annat: *»För att synas i medierna bör man vara man, vit, heterosexuell,*

ha makt och vara sportintresserad. Det sämsta man kan vara om man skall synas är kvinna, icke-svensk

och utbildad. Det är ett allvarligt demokratiskt problem när en viss samhällsgrupp – mäktiga vita män i övre medelåldern – får tolkningsföreträde i samhällsfrågor.«

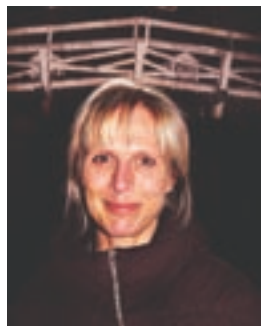
Julia Tedroff, konstvetare, gjorde en genomgång av den svenska dokumentärtraditionen. Hon gjorde ett avstamp i Svenska Turistföreningens fototävling 1902 och beskrev därefter hur idealen och tendenserna växlat över tiden.

Elin Berge, frilansfotograf med ett förflutet på DN, visade bilder. Hon berättade om så skilda ämnen som unga kvinnor i slöja och *Suicide girls*, en »feministisk« internet community där nakenmodellerna själva väljer hur de skall porträtteras.

Elin Berge

FOTO: MALIN STRANDBERG

Julia Tedroff

FOTO: MALIN STRANDBERG

FOTO: MALIN STRANDBERG

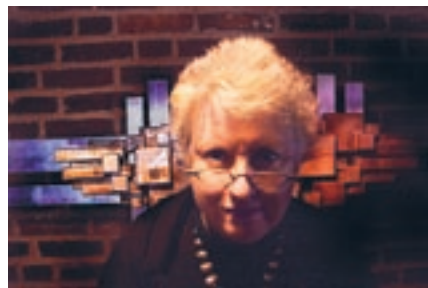
Vernissage, utställningen *Brudar* på Malmö Museer

Fotograf Nina Korhonen berättade om sin mormor som flyttade till Amerika, och lämnade man och barn i Finland. Kärleken mellan Ninas mormor och morfar höll dock i sig och de besökte varandra då och då. Korhonen's fotodokumentation blev till en utställning och en bok med titeln *Anna – amerikan mummy*. Boken vann priset Bästa fotobok 2004.

Nätverket Brudarna och tidningen Motiv redogjorde för sin verksamhet.

Margareta Gynning, intendent från Nationalmuseum, talade om bildförståelse och visuell kommunikation.

»Alla bilder vi ser, ser vi utifrån vår tid och vårt samhälle, samtidigt som vi influeras av andra fragment från andra bildkulturer. Som fotograf tror man att man går ut och väljer bilder men egentligen så har man dom där strukturerna i huvudet.« sade Gynning.

Margareta Gynning

FOTO: MALIN STRANDBERG

I ett samtal mellan konsthistorikern Bo Nilsson och fotografen Denise Grünstein berättade Grünstein om sina arbetsmetoder. Hon arbetar i projekt som är löst sammansatta. Hon sätter upp ett antal kriterier och tekniska begränsningar för sig själv, för att sedan övergå till att improvisera.

Under det två dagar långa seminariet visades också utställningen *Brudar* på Malmö Museer.

Seminarium på Kulturhuset, Stockholm 6–7 oktober 2006 *Upplev: fotografi – mellan gestaltning och kritik*

ETT HUNDRATAL DELTAGARE HADE SAMLATS till det andra av nätverkets seminarier, som skedde i samarbete med Fotofestivalen Xposeptember.

Seminariet inleddes med en panel bestående av den holländsk-amerikanske kritikern Bill Kouwenhoven, den finske fotojournalisten Timo Valjakka, DN:s kritiker Peder Alton och redaktören och fotografen Maria Lantz. Under ledning av konstkritikern Anders Olofsson förde de ett samtal om fotografiets tillstånd och kritikens villkor.

Debatten handlade bland annat om den eviga frågan angående fotografiets sanningshalt, något som blivit alltmer aktuellt i den digitala eran. Den digitala tekniken ger samtidigt en utveckling och unga människors förhållande till fotografen förändras. Vi får en annan typ av fotografi. Gränsen mellan yrkes- och amatörfotografi blir alltmer luddig.

Peder Alton antydde att kritiken av fotografi blir allt mer marginaliserad på kultursidorna, beroende på bristande intresse eller resurser.

Bildkonstnären Margareta Klingberg samtalande med Annette Rosengren om sitt fotoprojekt som handlar om thailändska och polska bärplockare i Norrbotten. De har blivit en del av Thailands och Östeuropas säsongsvisa arbetsmigranter. Klingbergs arbete är ett exempel på när en bildkonstnär kombinerar fotografi och forskning.

Andréa Holzherr, från Magnum i Paris, samtalade med Paul Lowe, fotograf och lärare, om dagens fotojournalistik. Den perfekta fotografen är både konstnärlig och dokumenterande, sade Holzherr. Hon hävdade också att det handlar om att skapa en dialog, att fotografi inte är sanning utan en dialog mellan fotograf och betraktare.

Anders Lind

FOTO: ELIN KUDO

SUSAN MEISELAS är dokumentärfotografen som alltid värnat om dem hon fotograferar.

»Som fotograf är man en tjuv. Man tar människor och deras livsöden utan att ge något tillbaks.«

I ett samtal med Jan-Erik Lundström från Bildmuseet, visade hon bilder ur sina böcker *Carnival Strippers*, *Nicaragua* och *Kurdistan: In the Shadow of History*. Den sistnämnda boken blev mer än en vanlig fotodokumentation. Genom insamling av kurdernas privata bilder blev den *»en plats för kollektiva minnen och kulturellt utbyte«*, berättade fotografen.

Jessica Kempe, konstkritiker på DN, presenterade Felicia Webbs utställning *Den förbjudna kroppen*. Webb ger en intim och empatisk skildring av amerikanska barn som lider av fetma. I marknadsföringen av utställningen presenterades en av de avporträtterade helt tagen ur sitt sammanhang. I utställningen fick han däremot berätta sin historia, där behandlades han med respekt.

Den engelske fotografen Tom Hunter presenterade sitt fotografiska arbete *Living in Hell*

FOTO: ELIN KUDO

– *Other Stories*. Han har utgått från kända konstverk när han fotograferat i Hackney, en förort till London, där han själv bor. Som modeller har han använt ordsbor. »Vi vill ofta intala oss att vi lever i den bästa av världar, där allt är perfekt. Men så är det inte. Men det gör inget, för bakom all misär, smuts och råttor som klättrar upp ur avloppen, finns det skönhet. Det är det jag vill visa.«

I det avslutande föredraget delade Jane Karlsson, skribent på Utställningsetetiskt forum, Urs Stahel, chef för Fotomuseum Winterthur och Anna Tellgren, intendent på Moderna Museet, med sig av sina erfarenheter angående utställningsrummets gestaltning och scenografi.

FOTO: ELIN KUDO

FOTO: BJÖRN RANTIL

Open space-diskussion

Seminarium på Högskolan för fotografi, Göteborg 26–27 september 2007 *Att utveckla dokumentärfotografin*

ETT NITTITOTAL PERSONER hade mött upp för att lyssna och diskutera det dokumentära fotografiets ställning.

Out of Sight, out of mind var titeln på fotografen Kent Klichs föreläsning. Han är internationellt uppmärksammas bland annat för sitt arbete bland gatubarn i Mexiko. Han har ett slags motto för sitt fotografiska arbete: »De saker man inte vågar se, det är de som styr en mest«. Det är en insikt han har fått genom sin tidigare yrkesroll som psykolog.

Som fotograf har han koncentrerat sig på människor i utsatta situationer: gatubarn i Mexiko City, hiv-positiva barn i Rumänien. Hans längsta projekt handlar om den tidigare prostituerade narkomanen Beth som han har följt sedan 1983. Han gjorde en bok om hennes liv i Köpenhamn 1988 och nu utkommer en ny bok, *Picture Imperfect*, om Beths liv. Tidigare har han producerat en film och en utställning med titeln *En familjehistoria*.

Under sin tid med Beth har Kent Klich omvärderat sitt arbetssätt som fotograf. Han ville involvera Beth i arbetet och gav henne en videokamera som hon använde även när han inte var på besök hos henne. En del av dessa sekvenser finns med i den färdiga filmen, *Beths dagbok*. I arbetet med Beth började han också samarbeta mer med personer med andra yrken. Han arbetar nu stundtals tillsammans med författare, filmare, journalister och arkitekter.

Det är oerhört viktigt för en dokumentärt arbetande fotograf att liera sig med andra yrkesgrupper och institutioner, att skapa allianser. Där har inte minst museer ett stort ansvar för att ge tyngd åt ett projekt, avslutade Klich.

Sune Nordgren – konstkritiker, mångfaldig konstmuseichef och nu regeringens sakkunnige i museifrågor – talade över temat *Den oskyldiga blicken – och den skyldiga*.

Han ställde inledningsvis frågan: Är fotografen alltid den skyldige till hur en bild kan ge upphov till myter? Är den skyldige inte snarare redaktören, kritikern eller utställaren som tolkar och paketerar bilden?

Fotografen Robert Doisneau använde modeller när han fotograferade den kända bilden på det kyssande paret på Place de l'Hôtel de Ville i Paris. Men det var inte han som skapade begreppet »Paris – kärlekens stad«. Det var snarare de som använde och utnyttjade bilden som lanserade denna slogan.

Spelar det då någon roll om Robert Capas bild på den döende soldaten är sann eller ej? Ja, menar Nordgren, vi har ett stort behov av att se bilder som vi tror på.

FOTO: BJÖRN RANTIL

FOTO: BJÖRN RANTIL

EFTER DE INLEDANDE FÖREDRAGEN presenterade Pernilla Luttröpp den diskussionsform som kallas Open Space.

Seminariedeltagarna föreslog ämnen som diskuterades i mindre grupper. Dagen därpå utvärderades samtalen. Diskussionsämnen som uppstod väckte stort engagemang bland seminariedeltagarna. Man diskuterade ivrigt i femton olika grupper och många av deltagarna bytte grupp flera gånger.

Genom röstning rangordnades frågornas betydelse.

Den mest brännande frågan för dokumentärfotografen ansågs vara frågan om ett nationellt center för fotografi. Genom ett nationellt upprop borde man kunna få Kulturdepartementet att utreda frågan. Här pekades också på vikten av att fotografer, institutioner, museer och journalister samarbetar.

I en annan grupp diskuterades behovet av att lämna genrediskussionen om dokumentärfotografens innebörd och istället fokusera på innehåll och syfte. Dokumentär inriktning kan mycket enkelt beskrivas som en vilja att berätta om det liv man har omkring sig.

Att fotograferna deltar redan på idéstadiet var ett önskemål i en grupp som talade om museernas roll för dokumentärfotografen. Man uppmanade alla fotografer att knacka dörr hos museerna, och uttryckte oro för nedrustningen av den fotografiska verksamheten.

Seminariet i sin helhet gav många inblickar i vad som både fotografer och museifolk upplever som viktiga frågor att diskutera och att agera vidare med.

FOTO: GOPAN WIDERBERG

Nätverkets monter på Photo London, 2007

Nätverkets internationella arbete

SVENSK FOTOGRAFI ÄR RELATIVT OKÄNT utanför Sverige. De svenska fotografer som har nått ut på den internationella arenan är dock mycket respekterade. Svensk fotografi har en vitalitet och kvalitet som berättigar till en betydligt större uppmärksamhet utomlands.

För att verka för att den svenska dokumentära traditionen blir uppmärksammas utomlands har nätverket besökt ett antal internationella fotoevenemang.

Man har ett par gånger besökt den stora fotomässan *Paris Photo*. Mässan är en av världens största träffpunkter för intressenter av den fotografiska bilden.

2006 hade några av medlemmarna en uppskattad programpunkt om svensk fotografi på Centre Culturel Suédois i Paris under Fotobiennalen *Mois de la Photo*.

På Fotobiennalen i Moskva år 2006 gjordes en stor utställningssatsning. Man visade Anders Petersens *Café Lehmitz*, Hasse Perssons utställning *Real/Unreal*, en retrospektiv utställning med Hans Hammarskiölds bilder samt *The search for Ali Boulala* av Lisa Selin. Alla deltagande fotografer besökte biennalen.

På *Fotografica Bogota 2007* i Colombia presenterades nätverket inför en stor publik.

På fotomässan *photo-london 2007* medverkade man med en egen monter och visade svensk fotografi i bokform. Det senare arbetet ledde bland annat till att svenska fotografer presenterades i det prestigefyllda engelsk/australiensiska fotomagasinet *Silvershotz*. I samband med den internationella verksamheten lät nätverket producera och översätta broschyrer till engelska och franska.

Trots vissa framgångar och en del nyttiga kontakter, kan man konstatera att det är ett långt och tålmodigt arbete som krävs för att sätta ett avtryck inom den internationella fotografivärlden.

Fotografers syn på nätverket och möjligheter att ställa ut fotografi

MÅNGA FOTOGRAFER UPPLEVER IDAG att utställningsmöjligheterna för berättande dokumentär fotografi är få. Det behövs fler kontaktytor mellan fotografer och utställare. Från fotografhåll är man angelägen om att det ofta mångåriga arbetet skall ses av många.

»Det är ofta fotografen som kommer med initiativet«, säger Jean Hermanson, fotograf i Malmö. Han efterlyser ett större intresse från museernas sida av att ställa ut fotografi. Han är dock glad över att hans utställning *Jean Hermanson. Fotograf och filmare* visats på fler ställen tack vare nätverket. Det är svårt att nå ut med den typ av dokumentär fotografi som Hermanson arbetar med.

Fotografen Jens Olof Lasthein kontaktade Fotografins Hus på Skeppsholmen med en utställningsidé. Fotografins Hus hade inte möjligheter att själva visa utställningen utan ett samarbete gjordes med Jens om produktionen. Resultatet blev utställningen *Vitt hav/Svart hav*. Nätverket fick kännedom om utställningen och den kommer nu att visas på Kulturhuset våren 2008. Nästa anhalt blir Arbetets museum och därefter Fotomuseet i Sundsvall.

Om man kan turnera en utställning så har fotografen också möjlighet att få en dräglig ekonomisk ersättning för sitt arbete. Många fotografer som arbetar med dokumentär inriktning är också intresserade av att samarbeta med institutioner i ett tidigt skede av ett projekt. Nätverket kan spela en viktig roll i dessa frågor.

Framtiden

ALLA DELTAGARNA I NÄTVERKET är positiva till att fortsätta samarbetet. Många vill dock bredda nätverket. Fler intresserade institutioner finns.

Andra menar dock att det finns risker med att ha en för stor grupp. Då skulle den informella tonen och den personliga kontakten kunna försvinna. Det personliga ansvaret som alla känner idag är också viktigt att bevara.

Man bör kunna hitta metoder att sprida informationen vidare till andra intressenter. Det finns många ideella föreningar och andra som gör ett gott arbete. Varje nätverkare har ett ansvar att sprida informationen vidare i sin närmiljö. Kanske kan hemsidan användas mer för aktuella frågor.

Ett kansli behövs. Det är viktigt med en samordnande och uppföljande instans. Ett förslag är att man låter ansvaret växla mellan de olika institutionerna så att varje institution har ansvaret årsvis. Hemsidan har också en viktig funktion att fylla för extern och intern information.

En majoritet av medlemmarna önskar att man hade kunnat göra någon samordnad tematisk utställning där alla kunnat bidra med sin del. Visserligen är institutionerna väldigt olika både vad det gäller resurser och inriktning men just det skulle kunna vändas till en fördel. En möjlighet skulle kunna vara att man har en styrgrupp som arbetar fram utställningen och att de olika institutionerna är behjälpliga med kunskaps- och materialinsamling. En

förebild skulle kunna vara Stockholms stadsmuseums *Portrait of a City*, producerad 2004 för turné i samarbete med Svenska Institutet.

Den forskning som bedrivs om fotografi har dålig eller obefintlig kontakt med Museisverige. Ett större utbyte skulle gynna bägge parter.

Målsättningen att turnelägga någon internationell utställning inom nätverket har inte infriats. Kanske delvis på grund av att Hasselblad Center redan sedan 1989 har bedrivit en omfattande verksamhet av det slaget. Centret har förutom de årliga Hasselbladspristagarnas utställningar även producerat vandringsutställningar med till exempel Henrik Saxgren, Ernest Cole och Paolo Pellegrin. Andra flitiga aktörer på den internationella arenan är Bildmuseet, Fotomuseet och Kulturhuset.

De personer som nu deltar i nätverket drivs av ett intresse och en övertygelse om att den berättande fotografin är en viktig faktor i Museisverige. Det är viktigt att kunskaps-spridningen utökas så att fler uppmärksammar fotografins förmåga att berätta om den värld vi har omkring oss.

Man måste få till en utökad dialog mellan fotografer/upphovsmän och institutioner/visare. Det är värdefullt att starta ett samarbete tidigt i en utställningsproduktion.

En viktig fråga är också vad som händer efter att en utställning visats färdigt. Det är kanske inte alltid möjligt att bevara stora skrymmande utställningsbilder.

Men digitala filer och textdokumentation borde kunna sparas och utställningar kan kanske göras om och få ett vidare liv som webbprodukter.

Behovet av ett centralt forum för fotografi synes hägra i förlängningen av det resone-manget. En intressant fråga är den uppvakning som nu sker från flera fotointressenter om ett nationellt fotografiskt forum eller en nationell fotografisk arena.

Nätverket skulle naturligtvis ha en roll i en sådan satsning.

Sammanfattning

I KORTHET kan man säga att nätverket har uppfyllt de viktigaste punkterna i sitt målsättningsdokument. Man har blivit en värdefull aktör inom sitt område.

Man har:

- skapat en plattform för förmedling av fotografi med dokumentär inriktning
- verkat för en fördjupad kunskap och kompetensutveckling inom nätverket
- genom seminarier diskuterat den dokumentära fotografins möjligheter och bredd
- skapat kontakter mellan upphovsmän/fotografer och utställare/institutioner
- samarbetat med andra aktörer inom området
- väckt uppmärksamhet och skapat intresse för svensk fotografi i utlandet

AFONSSJÖ, 1961. FOTO: SUNE JONSSON / VÄSTERBOTTENS MUSEUM

Litteraturlista

Fotograficentrum katalog 1/1975 och 2/1981–82.

Svenska Museer nr 1/1983. *Tema Dokumentärfotografering*. Svenska Museiföreningen.

Rosengren, Annette 1985. *Bilderna dokumenterar – om berättande fotografier i museer*. Nordiska museet.

Hassner, Rune (red) 1991. *Arbetets värld*. Arbetets museum.

Rosengren, Annette (red) 1994. *I människans hand. Fotografier kring det ekologiska landskapet*. Nordiska museet.

Dahlman, Eva (red) 1997. *Mot glömskans tyranni – en nationell bevarandeplan för fotografi*. Fotorådet och Fotosekretariatet vid Nordiska museet.

Isaksson, Folke 1998. *Fotografins magi och sanning. I: Rosengren, Annette (red) Ljuva ögonblickstunder av allvar. Fotografier från ett sekel*. Nordiska museet.

Rosengren, Annette 2002. *Dokumentera, panorera och samla in – om behovet av det dokumentära*. Konferens på Nordiska museet 30–31 januari. I: *Kontaktarket 1–2, 2002*. Fotosekretariatet vid Nordiska museet

Hofrén, Erik (red) 2002. *Ett nationellt nätverk för den dokumentära fotografien*. Arbetets museum.

Heideken, Carl (red) 2004. *Portrait of a City. An urban anthology*. Stockholms stadsmuseum.

Hermanson, Jean 2005. *Jean Hermanson fotografier*. Malmö Museer.

Rosengren, Annette 2006. *Den sjätte internationella fotografimånaden i Moskva: Fotobiennial 2006*. I: *Fotosekretariatets kvartalsbrev 2006/03*.

Berge, Elin (fotografi) Manga, Edda (text) 2006. *Slöjor*. Bokförlaget Atlas.

von Arbin, Christina 2007. *Lägesrapport rörande uppdraget som Koordinator för museisektorn*. Rapport från regeringskansliet. www.regeringen.se/sb/d/8305/a/

Tunbjörk, Lars (fotografi) Tellgren, Anna (text) 2007. *Vinter*. Moderna Museet.

Institutioner i nätverket

••••• Arbetets museum

ARBETETS MUSEUM, NORRKÖPING

Arbetets museum är ett nationellt museum som har till uppgift att dokumentera och levandegöra arbete och arbetets villkor. Museet har dokumentärfotografi som ett av sina profilområden. Varje år visas ett stort antal fotoutställningar varav några är producerade av museet, en del av dessa visas även på andra håll i landet. Arbetets museum premierar sedan 2001 årligen tre fotografer med ett dokumentärfotopris. I samband med prisutdelningen hålls ett uppskattat fotoseminarium.

Arbetets museum har koordinerat ett nationellt nätverk för fotografi med dokumentär inriktning. Museidirektör Anders Lindh har varit ordförande för detta nätverk och Kerstin Ullström Elam har haft ansvar för nätverkets sekretariat.

Kontakt: Kerstin Ullström Elam, intendent

För mer information: www.arbetetsmuseum.se

BildMuseet

U M E Å U N I V E R S I T E T

BILDMUSEET, UMEÅ

Nuets konst och bildkultur lockar årligen 75 000 besökare till Bildmuseet, Umeå universitets museum. Museet öppnade 1981 i syfte att förvalta kommunens konstsamlingar, men också för att informera om universitetets verksamhet. Lokalerna byggdes ut 1994 och idag presenteras internationell samtid och klassiska konsthistoriska utställningar sida vid sida. Bildmuseets utställningar är ofta egenproducerade och har gästspelat i femton länder. Under de senaste åren har museet etablerat sig som ett av landets allra främsta museer för bild och bildkonst. Sju utställningshallar om sammanlagt 1 200 kvm ger gott utrymme för skilda uttryck som vetenskapens bildvärldar, måleri, skulptur, teckningar, graffiti, video och installationer, bildjournalistik, arkitektur och design. Avgångseleverna från Konsthögskolan gästspelar enligt tradition varje år i maj.

Kontakt: Jan-Erik Lundström, museichef

För mer information: www.bildmuseet.umu.se

FOTO MUSEET SUNDSVALL

FOTOMUSEET SUNDSVALL

Fotomuseet Sundsvall startade som idé och projekt för 11 år sedan. Museet har 300 m² utställningsyta. Mer än 50 utställningar med nationellt och internationellt kända fotografer har visats. Fotomuseet Sundsvall har genom åren producerat 20 egna utställningar, bland andra *The Search For Ali Boulala* av Lisa Selin, *3-3 Sverige/Finland* och *Quality Made, Made in Sweden* av Emil Heilborn. Emil Heilborn-utställningen blev dessutom utnämnd till bästa projekt under Moscow Photo Festival 2004. Många av utställningarna har varit på internationella turnéer bland annat i Nice, Moskva, Minsk, Paris, Riga, Vilnius. Fotomuseet Sundsvalls målsättning är att visa dokumentärt och kommunikativt fotografi, och vi har ett nära samarbete med utbildningarna i regionen samt hela Europas fotografiska värld.

Kontakt: Petter Österlund, museichef

För mer information: www.fotomuseet.se

NORDISKA MUSEET

FOTOSEKRETARIATET VID NORDISKA MUSEET, STOCKHOLM

Fotosekretariatet är ett centralt forum för svensk kulturhistorisk fotografi och finns vid Nordiska museet i Stockholm. Fotosekretariatet arbetar för samordning och rådgivning i fotorelaterade frågor för arkiv, bibliotek och museer, forskare/student, lärare, yrkesverksamma fotografer, övriga fotobevarande institutioner samt enskilda personer.

Fotosekretariatet arrangerar kurser och konferenser, informerar om pågående forskning med anknytning till fotografi, pågående projekt vid arkiv, bibliotek, museer och förmedlar kontakter med och emellan personer och institutioner för att på så sätt sprida den kunskap som finns på området.

Kontakt: Kajsa Hartig, intendent

För mer information: www.nordiskamuseet.se/fotosekretariatet

HASSELBLAD CENTER

HASSELBLAD CENTER, GÖTEBORG

Hasselblad Center är ett fotografiskt forum med utställnings-, undervisnings- och forskningsverksamhet. Utställningslokalen är belägen i Göteborgs Konstmuseum. Här visas såväl historisk fotografi som dagens etablerade och morgondagens tongivande fotografer. Bland årets höjdpunkter märks utställningen med verk av årets Hasselbladspristagare – mottagaren av Hasselbladstiftelsens internationella pris i fotografi som sedan 1980 utdelats till en fotograf för »framstående fotografisk gärning« – och *Ny nordisk fotografi*, som anordnas i anslutning till Hasselbladstiftelsens Victor-stipendium. Flera av Hasselblad Centers utställningar turnerar både nationellt och internationellt. Hasselblad Center tillhandahåller bibliotek och arkivmaterial för studier och forskningsändamål. Centret bygger successivt upp en fotografisk bildsamling med nordiska fotografers och Hasselbladspristagarnas bilder som bas.

Kontakt: Gunilla Knape, chef

För mer information: www.hasselbladcenter.se

KULTURHUSET, STOCKHOLM

Kulturhuset är en mötesplats, öppen för alla, och ett centrum för kultur i alla dess former.

Huset, som invigdes 1974, lockar omkring 3 miljoner besök per år och här erbjuds nästan allt för alla.

Arkitekten Peter Celsing ville ge Stockholmsarna ett kulturellt vardagsrum där ingen ska känna sig oväkommen och där alla konst- och kulturriktningar får utrymme.

Här finns utställningar med konst, fotografi och rörlig bild, performance-, dans- och teaterföreläsningar, konserter, en internationell författarscen, bibliotek, debatter, ett rum för barn och en plats för ung kultur.

Kulturhuset har traditionellt haft en mycket bred utställningsrepertoar och presenterat flertalet nationella såväl som internationella konstnärskap samt tematiska utställningar av allehanda slag. Utställningarna har de senaste åren kommit att inrikta sig alltmer mot fotografi och rörlig bild. Satsningen har samlats under titeln ViPS (Video, Photography, Stockholm) och skall verka för bredd och kvalitet inom foto- och videokonsten.

Således presenteras såväl enskilda konstnärskap som tematiska utställningar för olika målgrupper och med olika frågeställningar. Klassiska dokumentärfotografer alterneras med samtidens mest intress-

anta namn. På så sätt vill Kulturhuset förnya den dokumentära genren och uppmärksamma konstnärliga projekt med dokumentär prägel.

Kontakt: Margareta Zetterström, utställningschef
För mer information: www.kulturhuset.stockholm.se

NORDISKA MUSEET

NORDISKA MUSEET, STOCKHOLM

Nordiska museet är ett centralmuseum för kulturhistoria med omfattande fotografiska samlingar. Samlingarna sträcker sig från 1840-talet till idag och representerar de flesta fotografiska tekniker.

Fotografierna ingår dels i separata samlingar som tidigare byggts upp inom museet och dels i enskilda arkiv. Under åren har museets tjänstemän och egna fotografer bidragit till samlingarna, samtidigt som arkiv förvärvats utifrån, till exempel av enskilda fotografer som Gunnar Lundh, KW Gullers, Kerstin Bernhard, Gösta Glase, Tore Johnson, Hans Malmberg, Björn Myrman, Mats Holmstrand och Bernt Klyvare. Här finns också Limasamlingen och STF:s äldre bildarkiv.

Nordiska museet delar årligen ut KW Gullers stipendium och NUDOK-diplomet, båda inom området dokumentärfotografi.

Kontakt: Annette Rosengren, intendent
För mer information www.nordiskamuseet.se

Malmö stad

MALMÖ MUSEER

Malmö Museer är beläget i nordens äldsta bevarade renässanslott, slottet Malmöhus. Malmö Museers fotografiska samlingar består av ca 3,5 miljoner bilder, daterade från 1860-talet fram till idag. Mångfalden är slående – här finner man bilder från Malmö försvunna stadsmiljöer, porträtt- och arbetsbilder, föremålsdokumentation, arkeologiska arbeten, historiska händelser m.m.

Fotografins rum är Malmö Museers permanenta utställningsrum för fotografi. Här visas och diskuteras fotografi i utställningar, seminarier och workshops. I en värld där sanningar och gränser ständigt förändras ska Fotografins rum agera för att kontinuerligt ifrågasätta och nydefiniera den berättande bilden.

Kontakt: Ingrid Nilsson, enhetschef och Merja Diaz, 1:e fotograf
För mer information: www.malmo.se/museer

MODERNA MUSEET

MODERNA MUSEET, STOCKHOLM

År 1964 köpte svenska staten in »Helmut Gernsheim's Duplicate Collection« och året därefter Helmer Bäckströms fotohistoriska samling, som en start för ett fotografiskt museum i Sverige. Historien bakom dessa inköp är spännande och förknippad med de starka påtryckningsgrupper som bildades under sent 1940-tal och sedan formerade sig i Fotografiska Museets Vänner.

Några år senare, 1971, inrättades Fotografiska Museet (FM) som en egen avdelning inom Moderna Museet. För första gången kunde man ha en kontinuerlig utställningsverksamhet av fotografisk bild.

FM fick sina utställningslokaler i den västra längan av den gamla exercisbyggnaden som blivit Moderna Museets byggnad på Skeppsholmen. Kontor och bibliotek låg däremot i den gamla Prästgården bredvid själva museet. Fram till 1998 fungerade Fotografiska Museet som en fristående avdelning inom Moderna Museet. Då omorganiserades museet och flyttade in i det nybyggda huset, och därmed blev fotografisamlingen en integrerad del av museets övriga samlingar. Namnet »Fotografiska Museet« togs bort.

Samlingen omfattar cirka 100 000 fotografier från 1840-talet fram till idag. I samlingen ingår bilder gjorda enligt äldre förfaranden, som exempelvis daguerreotyper, kalotyper och albuminsilverfotografier. Till största delen består den av svartvita så kallade gelatinsilverfotografier av både svenska och utländska fotografer. Från 1990-talets början har den fotobaserade konsten blivit ett allt vanligare uttrycksätt bland konstnärerna, vilket lett till att samlingen utökats med olika typer av färgfotografi och digitala bilder. Samlingen består framför allt av positiv, det vill säga kopior, utförda eller godkända av fotograferna själva. Men det finns ett litet antal fotografier som donerat hela sin kvarlåtenskap, inklusive negativen. Dessutom har några organisationer överlämnat sina bildarkiv innehållande flera tusen nummer, såsom Fotografiska föreningen, Svenska turisttrafikförbundet och Pressfotografernas klubb. Fotografisamlingen är under kontinuerlig uppordning och katalogisering och nyförvärv sker genom inköp och donationer.

Kontakt: Anna Tellgren, intendent

För mer information: www.modernamuseet.se

TEKNISKA MUSEET

TEKNISKA MUSEET, STOCKHOLM

Tekniska museet har ett stort bildarkiv med fotografier från 1850 fram till idag.

Bildarkivet innehåller ca 1 miljon positiva bilder och negativ att välja från. Här finns bilder som visar interiörer och exteriörer av företag, bilder av människor som arbetar i fabriker, produktbilder och porträtt av uppfinnare och företagare.

Kontakt: Anita Kempe, intendent/curator.

För mer information: www.tekniskamuseet.se

Delar av bildarkivet finns tillgängliga på: www.tekniskamuseet.se/specialsamlingar

VÄSTERBOTTENS
MUSEUM

VÄSTERBOTTENS MUSEUM, UMEÅ

Västerbottens museum är länsmuseum med ansvar för Västerbottens läns kulturhistoria. Museets främsta uppgifter är att bevara, vårda och levandegöra kulturarvet för nutida och kommande generationer. Det är viktigt för museet att hålla kunskapen tillgänglig för alla genom arkiv, samlingar, publikationer, utställningar, programverksamhet, rådgivning, visningar och information.

Västerbottens museum förfogar över ett stort fotoarkiv som innehåller mer än 4 miljoner fotografier. Förutom bildsamlingar efter lokala bygdefotografer och tidningsarkiv, återfinns den internationellt erkända fotografen Sune Jonssons hela arkiv samt den på ett nationellt plan välbekante Bertil Ekholtzs fotosamling. Denne har under många decennier följt industrisamhällets framväxt i främst Västerbotten genom sina uppdrag för skogs- och vattenkraftsindustrin.

Västerbottens museum har ambitionen att återta tätpositionen i Museisverige vad gäller fotodokumentärt arbete i Sune Jonssons anda.

Kontakt: Ola Kellgren, chefredaktör/bitr. länsmuseumschef och Britta Lundgren, 1:e antikvarie och avdelningschef för utställningsavdelningen vid museet

För mer information: www.vbm.se

Ett nationellt nätverk för fotografi med dokumentär inriktning har funnits till sedan 2005. Huvudsyftet har varit att stärka, utveckla och förnya förmedlingen av fotografi med dokumentär inriktning. Man har haft ett ekonomiskt stöd från Stiftelsen framtidens kultur och ungefär motsvarande medel från de medverkande institutionerna. Elva institutioner från Umeå i norr till Malmö i söder har under tre års tid arbetat med att i samverkan skapa en nationell mötesplats för den dokumentära fotografien. Detta är en utvärdering av nätverkets arbete 2005 – 2007.

Malmö i december 2007

TOMMY ARVIDSON